

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Ας μιλήσουμε για τον ρατσισμό»

Συγγραφή : ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΦΕΡΛΗ

Εφαρμογή : ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΗΤΕΛΟΥΔΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ας μιλήσουμε για τον ρατσισμό

Εφαρμογή σεναρίου

Πανταζής Μητελούδης

Δημιουργία σεναρίου

Παναγιώτα Σεφερλή

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

1ο Γενικό Λύκειο Συκεών

Χρονολογία

Από 03-04-2013 έως 11-04-2013

Διδακτική/θεματική ενότητα

2^η ενότητα: Βιογραφικά είδη, θέματα για συζήτηση και έκφραση – έκθεση σχετικά με το χαρακτηρισμό ατόμου, τις στερεότυπες αντιλήψεις, το φυλετικό και κοινωνικό ρατσισμό.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

5 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Δεν απαιτούνται ιδιαίτερες γνώσεις και δεξιότητες εκ μέρους των μαθητών για την υλοποίηση του σεναρίου. Ωστόσο, διευκόλυνε ιδιαίτερα η προηγούμενη εμπειρία τους στην εργασία σε ομάδες και στη συνεργατική γραφή και, μάλιστα, στο περιβάλλον του επεξεργαστή. Συνακόλουθα, είναι απαραίτητος αντίστοιχος των ομάδων αριθμός υπολογιστών. Χρησιμοποιήθηκαν 4 φορητοί υπολογιστές και βιντεοπρωτζέκτορας.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Παναγιώτα Σεφερλή, Ας μιλήσουμε για τον ρατσισμό, Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«Η πρόταση εστιάζεται στην παραγωγή συνεργατικού γραπτού λόγου εκ μέρους των μαθητών πάνω στο θέμα του ρατσισμού. Η κάθε ομάδα, έχοντας στη διάθεσή της ένα κείμενο αφετηρίας το οποίο θίγει μια όψη του ρατσισμού, φανερή ή λανθάνουσα, δημιούργησε το δικό της κείμενο, υιοθετώντας συγκεκριμένο ρόλο και οπτική γωνία, υπό την οποία ερμήνευσε το φαινόμενο του ρατσισμού. Τα κείμενα που παρήγαγαν οι μαθητές καλύπτουν ένα, σχετικά ευρύ, ρεπερτόριο κειμενικών ειδών: επιστολή,

ημερολόγιο, προσωπική αφήγηση, άρθρο, ομιλία, σε συνάρτηση με το ρόλο που κλήθηκαν να υποστηρίξουν. Ο σκοπός είναι, όχι μόνο να ασκηθούν οι μαθητές, ως γράφοντες, στα συγκεκριμένα είδη, αλλά, υιοθετώντας συγκεκριμένο ρόλο, να αναπτύξουν, ως ένα βαθμό, την ενσυναίσθησή τους απέναντι στον άλλο, τον ξένο, το διαφορετικό. Κατά την παρουσίαση των κειμένων στην ολομέλεια οι μαθητές μπόρεσαν να αναπτύξουν τέτοιες ικανότητες και αποτέλεσαν βάση για τη συζήτηση γύρω από τις σύγχρονες όψεις του ρατσισμού, φανερού ή λανθάνοντος.» (Π. Σεφερλή, *Ας μιλήσουμε για τον ρατσισμό*).

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το αρχικό σενάριο της Π. Σεφερλή:

«Η συνεργατική παραγωγή των κειμένων παραπέμπει σε κονστροκτιβιστικού τύπου μαθησιακές διαδικασίες. Η διαπραγμάτευση των εννοιών του ρατσισμού, των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων γίνεται στο πλαίσιο της ομάδας και, ευρύτερα, στο πλαίσιο της ολομέλειας.

Το ζητούμενο για τον εκπαιδευτικό είναι η διαμόρφωση ένα παιδαγωγικού πλαισίου, σύμφωνου με την παιδαγωγική των γραμματισμών, που επιτρέπει στους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία μάθησης, δηλαδή στην πρόσληψη και την παραγωγή κειμένων. Ειδικότερα για τα φιλολογικά μαθήματα, που μας ενδιαφέρουν εδώ, τα υπό διαπραγμάτευση κείμενα είναι κείμενα που έχουν νόημα για τους μαθητές και δημιουργούν προϋποθέσεις για μια κριτική προσέγγισή τους. Πώς μεταφράζεται αυτό σε επίπεδο τάξης; Ότι ο λόγος των μαθητών θεωρείται ισοδύναμος με αυτόν του δασκάλου. Ότι οι μαθητές, ως πολιτισμικά υποκείμενα, φέρουν τις δικές τους αναπαραστάσεις και προσδίδουν τις δικές τους σημασίες στα κείμενα. Ότι ο ρόλος του δασκάλου είναι, ακριβώς, να ενθαρρύνει την εξωτερίκευση των αναπαραστάσεων αυτών και την προσωπική νοηματοδότηση των κειμένων εκ

μέρους των μαθητών. Με αυτές τις προϋποθέσεις δημιουργούνται συνθήκες διαλόγου μεταξύ των πολιτισμών, μεταξύ του κυρίαρχου λόγου του σχολείου και των λόγων που φέρουν τα υπό διαπραγμάτευση κείμενα αλλά και των λόγων που φέρουν οι ίδιοι οι μαθητές (Χατζησαββίδης, χ. χ.).

Τέλος, με την παραγωγή γραπτού λόγου στο περιβάλλον του επεξεργαστή, οι μαθητές συνειδητοποιούν σταδιακά ότι το γράψιμο δεν αποτελεί μία εφάπαξ και στατική διαδικασία, αλλά ότι απαιτεί διαδοχικές αναγνώσεις και γραφές, πειραματισμούς, εναλλακτικές εκδοχές μέχρι την τελική. Η ρευστότητα του ηλεκτρονικού κειμένου απελευθερώνει από τις πρακτικές δυσκολίες του χειρόγραφου (μουτζούρες, νεότερες προσθήκες με «αστεράκια», γράψιμο από την αρχή του κειμένου) και ενισχύει τον συλλογικό πειραματισμό (Κουτσογιάννης 1998).»

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

«Η μορφή των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών αναδεικνύει ως ζητούμενο την αναθεώρηση των στάσεων των υποκειμένων απέναντι σε ό,τι θεωρούν ξένο, άγνωστο, διαφορετικό, αλλότριο, ως προς τα φυλετικά χαρακτηριστικά, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την κουλτούρα, το φύλο, τις σεξουαλικές ταυτότητες ή άλλα κοινωνικά χαρακτηριστικά. Από τη στιγμή που οι ποικίλες ετερότητες αποτελούν εγγενές χαρακτηριστικό του σύγχρονου σχολείου και η αποδοχή και αρμονική συνύπαρξη βασικό αίτημα, η μαθησιακή διαδικασία θα πρέπει να ενσωματώσει τέτοιες δράσεις που να βοηθούν τα παιδιά και τους εφήβους να διαχειρίζονται αποτελεσματικά ζητήματα που έχουν να κάνουν με την προβολή του εγώ, το φόβο και την αποδοχή του άλλου, τη βία, την προκατάληψη, τα στερεότυπα κτλ. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας προβληματικής αναμένουμε από τους μαθητές:

- Να προβληματιστούν σχετικά με την εσωτερίκευση στερεοτύπων και προκαταλήψεων απέναντι σε ανθρώπους ή ομάδες που θεωρούν

διαφορετικούς/ές, ξένους/ες και τις συνέπειες που επιφέρουν τέτοια εδραιωμένα σχήματα και συμπεριφορές σε άτομα και σύνολα.

Να αναπτύξουν ικανότητες ενσυναίσθησης, υιοθετώντας τον ρόλο και την οπτική του άλλου και διαφορετικού.»

Γνώσεις για τη γλώσσα

«Η υιοθέτηση ενός ρόλου και μιας οπτικής γωνίας συνεπάγεται και γλωσσικές επιλογές σε επίπεδο λεξιλογίου και γραμματικοσυντακτικών δομών, αλλά και ύφους που προσιδιάζει στην κατάλληλη περίσταση. Το είδος κειμένου, όπως και οι αποδέκτες, καθορίζουν, επίσης, επιλογές σε επίπεδο μακροδομής. Με βάση τα παραπάνω οι στόχοι, οι σχετικοί με τη γλώσσα, είναι:

- Να ασκηθούν στην παραγωγή κειμενικών ειδών, όπως αυτών της επιστολής, του ημερολογίου, της προσωπικής αφήγησης, του άρθρου και της ομιλίας (προσχεδιασμένου προφορικού λόγου), οργανώνοντας το γλωσσικό υλικό βάσει των συγκεκριμένων ειδών.
- Να προσαρμόσουν το ύφος τους ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας (ρόλος ομιλητή/γράφοντος, αποδέκτες, είδος κειμένου).
- Να τοποθετηθούν πάνω στο ζήτημα του ρατσισμού, υιοθετώντας συγκεκριμένο ρόλο και οπτική γωνία.»

Γραμματισμοί

«Το αίτημα της διαχείρισης προβλημάτων που έχουν να κάνουν με τη συνύπαρξη και συνεργασία στο πλαίσιο μιας κοινότητας και της ανάπτυξης ενεργούς και κριτικής στάσης απέναντι στα κοινωνικά δρώμενα σχετίζεται άμεσα με το γλωσσικό μάθημα, εφόσον μέσω της γλώσσας, κατά κύριο λόγο, ρυθμίζεται η κοινωνική ζωή και οι σχέσεις με τους άλλους. Η σύγχρονη πραγματικότητα, εκτός από το στοιχείο της ετερότητας, διαμορφώνεται από την ευρύτατη διάδοση των ΤΠΕ σε κάθε πεδίο και μορφή επικοινωνίας, γεγονός που πρέπει να λάβουμε υπόψη στο σχεδιασμό

εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σεναρίων (Κουτσογιάννης 2011). Επομένως, οι στόχοι σχετικά με τους γραμματισμούς θα μπορούσαν να είναι:

- Να ασκηθούν στη συνεργατική γραφή, εφόσον η νέα πραγματικότητα, είτε ως σύνολο ετεροτήτων είτε ως κοινωνία των πολυγραμματισμών και της κοινωνικής δικτύωσης, υπαγορεύει κατά κάποιο τρόπο τέτοια συνεργατικά μοντέλα.
- Να ασκηθούν στο περιβάλλον του επεξεργαστή κειμένου, αξιοποιώντας τον ως μέσο πρακτικής γραμματισμού.
- Να εξοικειωθούν με το δυναμικό χαρακτήρα της γραφής, πειραματιζόμενοι με επάλληλες γραφές, μετατροπές, προσθαφαιρέσεις και βελτιώσεις του αρχικού κειμένου.
- Να αναγνώσουν δημιουργικά και κριτικά πολυτροπικά κείμενα, αξιοποιώντας τα για την παραγωγή των δικών τους κειμένων.»

Διδακτικές πρακτικές

«Οι μαθητές ενθαρρύνονται να εκφράσουν τον δικό τους λόγο πάνω στις σύγχρονες όψεις του ρατσισμού, συνεργαζόμενοι προς την επίτευξη ενός τελικού προϊόντος που είναι το δικό τους κείμενο. Το μαθησιακό υλικό οικοδομείται σταδιακά στο πλαίσιο της ομάδας / κοινότητας από όλους τους μαθητές. Μια τέτοια προσέγγιση υπαγορεύει στόχους όπως:

- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας και να διευρύνουν την οπτική τους πάνω σε κρίσιμα ζητήματα κοινωνικής συμβίωσης, προάσπισης των δικαιωμάτων και αποδοχής του άλλου.
- Να αναπτύξουν στάση σεβασμού προς τους συμμαθητές τους, όχι μόνο κατά την παραγωγή των κειμένων, αλλά και κατά την παρουσίασή τους.»

(Π. Σεφερλή, *Ας μιλήσουμε για τον ρατσισμό*)

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Σύμφωνα με το αρχικό σενάριο της Π. Σεφερλή, πέρα από το γεγονός ότι στην ενότητα των «Βιογραφικών ειδών» του σχολικού εγχειριδίου προτείνεται ως *θεματικός κύκλος* για παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου ο ρατσισμός και οι συναρτώμενες με αυτόν έννοιες, όπως τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις, πολλές αφορμές μπορούν να δοθούν για να αναπτύξουν οι μαθητές τον προβληματισμό τους σχετικά με το θέμα αυτό. Για παράδειγμα, η 21^η Μαρτίου, ως ημέρα κατά του ρατσισμού, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως έναυσμα για τη δημιουργία ενός αφιερώματος στο πλαίσιο του οποίου οι μαθητές καλούνται να εκφραστούν και να συνθέσουν τα κείμενά τους. Επιπλέον, γεγονότα της επικαιρότητας, γεγονότα στο χώρο του σχολείου ή της ευρύτερης κοινότητας, που άπτονται του θέματος, μπορούν να διαμορφώσουν το κατάλληλο κλίμα και να προκαλέσουν στους μαθητές την ανάγκη και την επιθυμία να εκφραστούν.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

«Για το συγκεκριμένο θεματικό κύκλο το ΑΠΣ και οι [σχετικές οδηγίες](#) διατυπώνουν τον εξής στόχο: “να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές γύρω από τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα και να τους ενισχύσει στην προσπάθειά τους να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει. Ειδικότερα να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τις ανθρώπινες σχέσεις καθώς και τις επιπτώσεις σε αυτές που προκαλούν οι διάφορες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα”.

Επιπλέον, τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της αντίστοιχης τάξης ανθολογούν κείμενα που μπορούν να λειτουργήσουν ως κείμενα αφετηρίας για την ανάπτυξη σχετικού προβληματισμού, όπως λ.χ., [Παραρπάμα](#) του Δημοσθένη Βουτυρά, [Τα χταποδάκια](#) του Μ. Καραγάτση, [«Η ομορφιά του κόσμου»](#) (απόσπασμα από το *Στου Χατζηφράγκου*) του Κοσμά Πολίτη.»

(Π. Σεφερλή, *Ας μιλήσουμε για τον ρατσισμό*).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ αξιοποιούνται ως μέσα πρακτικής γραμματισμού για τη δημιουργία των κειμένων των μαθητών στο περιβάλλον του επεξεργαστή και την εξοικειώσή τους με τον δυναμικό χαρακτήρα της γραφής (Κουτσογιάννης 1998).

Κείμενα

[Επιθέσεις εναντίον μεταναστών](#): Επιστολή του προέδρου της αφγανικής κοινότητας προς τον Έλληνα πρωθυπουργό.

[Κάνε τη διαφορά... μίλα τώρα](#): Βίντεο για το σχολικό εκφοβισμό στο πλαίσιο σχετικής καμπάνιας από το «Χαμόγελο του παιδιού».

[Οι ρόλοι στο σχολικό εκφοβισμό](#): Βίντεο για το σχολικό εκφοβισμό από τον όμιλο καινοτόμων δράσεων του Λεοντείου λυκείου Ν. Σμύρνης.

Κ. Χ. Μύρης, «Δίπτυχο», Περιοδικό *Η Λέξη*, τ. 184, αφιέρωμα «μετανάστευση και μετανάστες», σ. 165.

[ΑΜΕΑ-Ναύπακτος](#): Βίντεο για τους ανθρώπους που κινούνται με αμαξίδιο.

[Εγώ, ρατσιστής](#): Κόμικ σχετικά με το ρατσισμό. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1998.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση (1^η και 2^η ώρα)

Καθώς το πρόβλημα του ρατσισμού αποτελεί ένα αρκετά ευαίσθητο και ποικιλοτρόπως φορτισμένο ζήτημα, έκρινα σκόπιμο να ξεκινήσουμε τη διδακτική διαδικασία με μια σύντομη κατάθεση προσωπικών εμπειριών και στάσεων των μαθητών. Για τον σκοπό αυτό οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες των δύο ατόμων και δύο ομάδες των τριών (σύνολο = 28 μαθητές). Το συγκεκριμένο τμήμα ήταν εξοικειωμένο με την εργασία σε ομάδες και έτσι ο σχηματισμός των ομάδων έγινε αμέσως από τους μαθητές. Ζήτησα από τα παιδιά να ανταλλάξουν στις ομάδες τους (τα ζεύγη ή τις τριάδες) κάποια προσωπική εμπειρία ρατσιστικής συμπεριφοράς (εμπειρία θύτη, θύματος ή παρατηρητή) και να εκφράσουν τις στάσεις/κρίσεις τους

για το γεγονός (4'). Στη συνέχεια κάθε ομάδα ανακοίνωσε στην ολομέλεια τους προβληματισμούς ή τα συμπεράσματά της (11'). Αφού στην ολομέλεια κατατέθηκαν προβληματισμοί και διαπιστώσεις περάσαμε στην κυρίως διαδικασία που περιλαμβάνει την παραγωγή των κειμένων.

Δίνονται σε φωτοτυπία τα κείμενα και τα κόμικς στις ομάδες των μαθητών. Δίνονται τα videos στις ομάδες που έχουν τα laptops. Παράλληλα δίνονται και τα φύλλα εργασίας. Κάθε δυάδα καλείται να απαντήσει σε μία (1) ερώτηση των φύλλων εργασίας. Εξηγούμε σύντομα τη διαδικασία στους μαθητές.

«Σε κάθε ομάδα αντιστοιχεί διαφορετικό παραδοτέο. Το συγκεκριμένο σενάριο προβλέπει έξι διαφορετικά φύλλα εργασίας. Σε κάθε φύλλο δίνεται ως αφετηρία ένα κείμενο, το οποίο θίγει μια όψη του ρατσισμού (λ.χ., φυλετικός, εθνικός, κοινωνικός κτλ.) και ζητείται ως παραγόμενο ένα άλλο κείμενο που διαλέγεται με το πρώτο ως προς το θέμα και τα πρόσωπα που συμμετέχουν, αλλά και ως προς το κειμενικό είδος. Τα κείμενα αφετηρίας διακρίνονται από ποικιλία: επιστολή δημοσιευμένη σε ιστολόγιο, κόμικ από σχετικό φυλλάδιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αφήγημα σε σχετικό αφιέρωμα του περιοδικού *Η Λέξη*, βίντεο για τον σχολικό εκφοβισμό και τα άτομα με κινητικά προβλήματα. Ανάλογη ποικιλία διακρίνει και τα ζητούμενα κείμενα: επιστολή, προσωπική αφήγηση, ημερολόγιο, άρθρο, ομιλία. Οι μαθητές καλούνται να υιοθετήσουν συγκεκριμένο ρόλο και οπτική γωνία, βάσει των οποίων ερμηνεύουν το φαινόμενο και το παρουσιάζουν.

Ειδικότερα: Η επιστολή του προέδρου της αφγανικής κοινότητας προς τον Έλληνα πρωθυπουργό μεταγράφεται σε επιστολή μαθητή, κατοίκου του Αγ. Παντελεήμονα, που ζει από κοντά περιστατικά βίας και ρατσιστικών εκδηλώσεων, τα οποία καλείται να σχολιάσει στην επιστολή του. Το τρίτοπρόσωπο αφήγημα για τη ζωή μιας μετανάστριας στην Ελλάδα μεταγράφεται σε επιστολή της ίδιας προς το γιο της, που έχει να τον δει δέκα χρόνια. Το βίντεο για τους ανθρώπους με κινητικά προβλήματα σε προσωπική αφήγηση. Τα βίντεο για τον σχολικό εκφοβισμό σε ημερολόγιο – από μία ομάδα – (του θύματος ή του θύτη ή του παρατηρητή) και σε

άρθρο σχετικό με το φαινόμενο – από άλλη ομάδα. Το κόμικ για τις δύο διαφορετικές στιγμές από την καθημερινότητα του κ. Ξενοφοβίδη σε ημερολόγιο – από μία ομάδα – και σε άρθρο σχετικό με τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις – από άλλη ομάδα. Αναλόγως, το κόμικ για την προκατειλημμένη στάση ενός άντρα υπαλλήλου απέναντι στη νέα προϊσταμένη μεταγράφεται σε ομιλία της νέας προϊσταμένης προς τους άντρες υφιστάμενους και σε άρθρο σχετικά με τη θέση της γυναίκας».

«Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα ήταν όχι μόνο να ασκηθούν οι μαθητές στα συγκεκριμένα κειμενικά είδη, αλλά να αναπτύξουν ικανότητες ενσυναίσθησης προσπαθώντας να μπουν στη θέση του Άλλου και να εκφραστούν, όπως πιθανόν θα εκφραζόταν εκείνος/η. Αυτά καθόρισαν και τα κριτήρια της αξιολόγησης των παραγόμενων κειμένων, την ικανότητα δηλαδή των μαθητών να προσαρμόσουν το λόγο τους στην περίπτωση επικοινωνίας, ανάλογα με το είδος του κειμένου, το πρόσωπο που γράφει/μιλά, τους αποδέκτες και τον σκοπό για τον οποίο γράφει/μιλά. Η προσαρμογή του λόγου σχετίζεται με όλες τις επιλογές που κάνουν ως προς: α) το είδος των πληροφοριών σε σχέση και με την οπτική γωνία που υιοθετούν, β) την οργάνωση αυτών όχι μόνο σε προτασιακό/συντακτικό επίπεδο αλλά και σε σχέση με τη γραμματική που υπαγορεύει το αντίστοιχο κειμενικό είδος, γ) την επιλογή λεξιλογίου και ύφους σε σχέση με το γράφοντα/ομιλητή, τους αποδέκτες και το σκοπό (προβληματισμός, συγκίνηση, χιούμορ, καταγγελία, πειθώ κτλ.)».

(Π. Σεφερλή, *Ας μιλήσουμε για τον ρατσισμό*).

Ο υπολογιστής, στη φάση αυτή, αξιοποιείται ως μέσο πρακτικής γραμματισμού, από τις ομάδες που δουλεύουν στους φορητούς υπολογιστές με τα φύλλα εργασίας που περιλαμβάνουν video. Οι υπόλοιπες ομάδες δεν χρησιμοποίησαν υπολογιστές στη φάση αυτή, αλλά μετέγραψαν τα κείμενά τους σε ηλεκτρονική μορφή, στο σπίτι και τα παρουσίασαν στην ολομέλεια κατά την τελευταία φάση.

Μέσω αυτής της διαδικασίας οι μαθητές εξοικειώνονται με τη δυναμική φύση της γραφής, τις προσθαφαιρέσεις, τις μετακινήσεις και εναλλαγές και τη συνεχή βελτίωση του αρχικού κειμένου μέχρι την τελική εκδοχή του. Ο ρόλος του

διδάσκοντας είναι συντονιστικός και υποστηρικτικός. Βοηθάω τις ομάδες στη συγγραφή των κειμένων τους δίνοντάς τους κατευθυντήριες γραμμές (π.χ. ως προς τα ζητούμενα του φύλλου εργασίας) και κάποια βοήθεια π.χ. για το επικοινωνιακό πλαίσιο, το ύφος του κειμένου και σε μια περίπτωση, ιδέες για το περιεχόμενο του κειμένου. Η διαδικασία κύλησε πολύ εύκολα, γρήγορα και ευχάριστα. Τα διαφορετικά είδη κειμένων που δόθηκαν στις ομάδες και τα διάφορα είδη κειμένων που οι ίδιοι οι μαθητές συνέταξαν αποτέλεσαν μια ευχάριστη έκπληξη-πρόκληση για αυτούς.

μαθητές εργάζονται σε ομάδες των δύο..

δύο μαθήτριες

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

η τριάδα

Κείμενο μαθητών (απάντηση στο [3^ο φύλλο εργασίας](#))

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

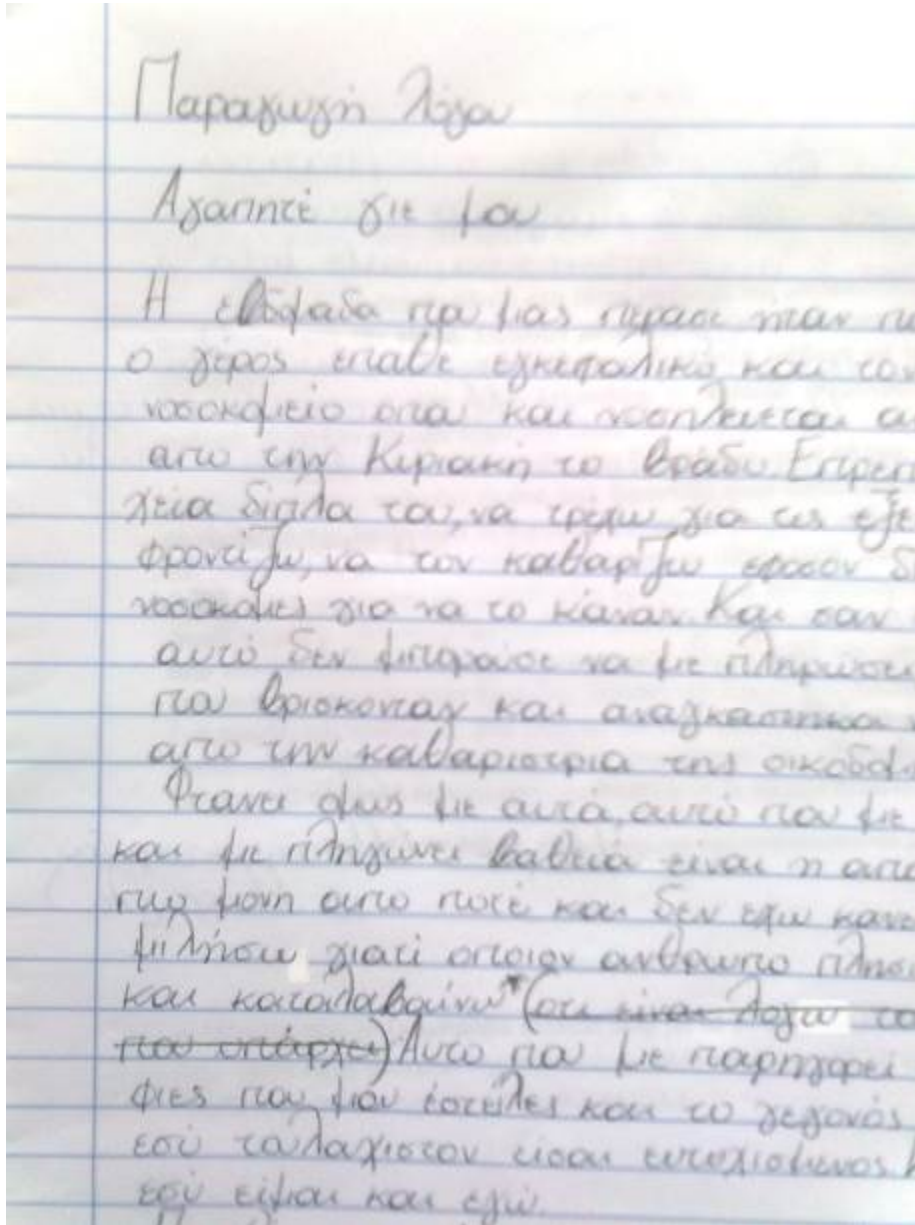

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Β' φάση: διόρθωση και σχολιασμός των κειμένων στην ολομέλεια και συζήτηση (αίθουσα εξοπλισμένη με υπολογιστή και προβολικό) (3^η και 4^η ώρα):

Τα κείμενα που είχαν παραδοθεί στον διδάσκοντα κατά την προηγούμενη φάση, έχουν διορθωθεί και ακολουθεί σε αυτήν τη φάση ο σχολιασμός και οι διορθώσεις στην ολομέλεια. Τα κείμενα, τόσο τα αρχικά (κείμενα αφετηρίας) όσο και τα παραγόμενα από τους μαθητές, προβάλλονται στον προτζέκτορα. Κάθε ομάδα παρουσίασε το κείμενό της και έγιναν επισημάνσεις, διορθώσεις και σχόλια πρώτα από τους μαθητές και στη συνέχεια από τον διδάσκοντα. Οι διορθώσεις έγιναν με βάση τα κριτήρια που παρουσιάστηκαν αναλυτικά στους μαθητές κατά την προηγούμενη φάση. Ακολούθησε συζήτηση και διατύπωση συμπερασμάτων για τα φαινόμενα του ρατσισμού: μορφές/εκδηλώσεις, αίτια, συνέπειες, τρόποι αντιμετώπισης.

Γ' φάση : τελική παρουσίαση των εργασιών των ομάδων (5^η ώρα)

Οι ομάδες αφού έκαναν τις τελικές διορθώσεις και επεξεργάστηκαν τα κείμενά τους (στο σπίτι), παρουσιάζουν τις εργασίες τους, σε ηλεκτρονική μορφή, στην ολομέλεια.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Επιθέσεις εναντίον μεταναστών

22/09/2011

Αξιότιμε κύριε Πρωθυπουργέ,

Με αφορμή τα τελευταία περιστατικά ρατσιστικών επιθέσεων, αποφασίσαμε να συντάξουμε την συγκεκριμένη επιστολή προκειμένου να σας ενημερώσουμε σχετικά με τις καθημερινές επιθέσεις σε βάρος προσφύγων και μεταναστών από ακραία στοιχεία. Ειδικότερα, στην περιοχή του Αγίου Παντελεήμονα και στην Πλατεία Αττικής, όπου διαμένουν αρκετοί αιτούντες άσυλο Αφγανικής καταγωγής και όχι μόνο, σημειώνονται καθημερινά βιαιοπραγίες με στόχο τους αλλοδαπούς κατοίκους. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα θύματα χρειάστηκε να διακομιστούν στο νοσοκομείο για να τους περιθάλψουν.

Οι ενέργειες αυτές γνωρίζουμε ότι δεν αντιπροσωπεύουν την ελληνική κοινωνία στο σύνολο της, αλλά αντίθετα, αμαυρώνουν και προσβάλλουν την δημοκρατική συνείδηση του φιλόξενου ελληνικού λαού και γι' αυτό θεωρούμε ότι πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα προτού πάρουν ανυπέρβλητες διαστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, από τις αρχές Αυγούστου έως και σήμερα έχει καταγραφεί πλήθος περιστατικών. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά τα οποία σκιαγραφούν την κρισιμότητα της κατάστασης. Στις 16/8 στην περιοχή του Σταθμού Λαρίσης και επί της οδού Κωνσταντινουπόλεως και ώρα 21:30 ο Αφγανός αιτών άσυλο Αμπντούλ Ραχίμ δέχτηκε ρατσιστική επίθεση εκ μέρους ακροδεξιάς οργάνωσης. Στις 10/9 ο Μορταζά Χοσαϊνί, 15 ετών, δέχτηκε άγρια επίθεση στον Αγ. Παντελεήμονα και μεταφέρθηκε στο Νοσοκομείο αιμόφυρτος. Στις 8/9 ο Σαϊντ Γολάμ Χοσαϊνί, 17 ετών, ξυλοκοπήθηκε ενώ περίμενε στο φανάρι απέναντι από την εκκλησία του Αγ. Παντελεήμονα. Στις 10/9 μια ομάδα ατόμων επιβιβάστηκε στο λεωφορείο στη στάση του Αγ. Παντελεήμονα και ξυλοκόπησαν όσους αλλοδαπούς βρέθηκαν στον δρόμο τους. Ο Μοχτάρ Αλιζαντά, 27 ετών, ήταν ανάμεσα τους και καταγγέλλει το γεγονός. Όλα τα παραπάνω περιστατικά έχουν καταγγελθεί στην Αστυνομία. Ωστόσο, καμία ενέργεια εκ μέρους της Αστυνομίας δε μας έχει γνωστοποιηθεί μέχρι σήμερα. Οι επιθέσεις των συγκεκριμένων ακραίων ομάδων γίνονται καθημερινά ολοένα και πιο συχνές και άγριες. Στις 16/9, την ώρα που ο Υπουργός Μετανάστευσης του

Αφγανιστάν συναντούσε τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, κ. Παπουτσή, τρεις Αφγανοί αιτούντες άσυλο δέχτηκαν άγρια επίθεση με δολοφονικές προθέσεις μπροστά στην οικία τους στον Αγ. Παντελεήμονα, οδός Περγάμου 31, με αποτέλεσμα ένας εξ αυτών, ο Ραχιμί Αλί, 24 ετών, να διακομιστεί εσπευσμένα στο Λαϊκό Νοσοκομείο φέροντας βαριά τραύματα από μαχαιριές στο θώρακα. Ακόμη νοσηλεύεται διασωληνωμένος, έχοντας ευτυχώς διαφύγει τον κίνδυνο. Την ίδια στιγμή με διαφορά λεπτών ο Γολαμ Ρεζά 17 ετών δέχτηκε άγρια επίθεση και μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο ΚΑΤ με βαριά τραύματα στο κεφάλι. Αφού ο Αφγανός Υπουργός μετανάστευσης και ο Αντιπρόεδρος της Αφγανικής Κοινότητας στην Ελλάδα μετέφεραν το πρόβλημα την ίδια μέρα στον Έλληνα Υπουργό, τονίζοντας τον κίνδυνο που φαίνεται να διατρέχουν ιδιαίτερα οι Αφγανοί στην Ελλάδα, η Αστυνομία για πρώτη φορά συνέλαβε τρεις από τους δράστες της επίθεσης. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι συμβαίνουν καθημερινά πλήθος παρόμοιων επιθέσεων εις βάρος αλλοδαπών παρ' όλα αυτά, τα θύματα δεν τις καταγγέλλουν.

Το λυπηρό φαινόμενο των επιθέσεων σε συμπολίτες μας διχάζει το κοινωνικό σύνολο σε μια δύσκολη συγκυρία για τη χώρα, που απαιτεί την ενότητα και την αλληλεγγύη. Στην εποχή της οικονομικής κρίσης, οι μετανάστες μπορούν να συμβάλλουν θετικά στο μέτρο που τους αναλογεί, προβάλλοντας την εικόνα της χώρας στο εξωτερικό, αλλά και συμμετέχοντας στην οικονομική ζωή της. Τέτοιου είδους ρατσιστικές επιθέσεις αποτελούν σοβαρή απειλή για την αρμονική συνύπαρξη και την κοινωνική πρόοδο. Δεδομένης της κρισιμότητας της κατάστασης και προτού το πρόβλημα διογκωθεί, ζητάμε την άμεση παρέμβαση των αρμόδιων αρχών για την αποκατάσταση της ευνομίας, μέσω της άμεσης καταστολής τέτοιων περιστατικών και της απονομής δικαιοσύνης. Κλείνοντας, σας ευχαριστούμε προκαταβολικά για το έργο που επιτελείτε στην υπεράσπιση του κράτους δικαίου και της κοινωνικής συνοχής και ως ενεργοί πολίτες αυτής της χώρας βρισκόμαστε στη διάθεση σας για να συνδράμουμε στο έργο σας με όποιον τρόπο κρίνετε δυνατό.

Με εκτίμηση,
Ο Πρόεδρος της Αφγανικής Κοινότητας στην Ελλάδα
Γ. Μοχαμμαντί
Την επιστολή συνυπογράφουν:
Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων
M.K.O Asante
Αφρικανική Ένωση
Κενυάτικη Κοινότητα

Πηγή: <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.8emata&id=8914>

Παραγωγή κειμένου

Ως δεκαεξάχρονος μαθητής και κάτοικος του Αγίου Παντελεήμονα γίνεσαι καθημερινά μάρτυρας ρατσιστικών επιθέσεων σε βάρος προσφύγων και μεταναστών στην περιοχή σου. Συντάσσετε, ως ομάδα, μια επιστολή αξιολογώντας στοιχεία και από την παραπάνω επιστολή, την οποία αποστέλλετε στο ιστολόγιο www.protagon.gr, σχολιάζοντας τα φαινόμενα αυτά από την οπτική γωνία του δεκαεξάχρονου μαθητή. (300 λ.)

2. Σχολική βία

Παρακολουθήστε τα δύο βίντεο που φιλοξενούνται στις παρακάτω ιστοσελίδες:

<http://www.hamogelo.gr/4-1/909/Sxolikos-ekfobismos>

<http://www.youtube.com/watch?v=EBEenHZEb74>

Παραγωγή κειμένου

α) Διαλέξτε ένα ρόλο από αυτούς που παρουσιάζονται στα παραπάνω βίντεο και προσπαθήστε να αφηγηθείτε στο ημερολόγιό σας την εμπειρία σας σχετικά με το φαινόμενο της σχολικής βίας, όπως το βιώνετε (από την οπτική του θύματος, του θύτη, του παρατηρητή κτλ.). (300 λ.)

β) Γράψτε ένα άρθρο σχετικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, στο οποίο περιγράψετε το φαινόμενο, τα εμπλεκόμενα πρόσωπα – ρόλους, τις επιπτώσεις στα άτομα και τη σχολική κοινότητα και τους τρόπους αντιμετώπισης. Το άρθρο θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα/wiki του σχολείου σε ειδικό αφιέρωμα («ας μιλήσουμε για το ρατσισμό»). (300 λ.)

3. Κ. Χ. Μύρης, *Δίπτυχο* (Σενάριο για Ντοκιμαντέρ)

Ναταλία από το Γκάμπροβο οδηγούσε μπουλντόζα, όταν στρωνόταν ο δημόσιος δρόμος που τράβαγε προς το βορρά. Ήξερε τότε η μηχανή χρειαζόταν λάδια, τότε

τα φρένα ήταν φυρά και θέλαν σφίξιμο μ' ένα γαλλικό κλειδί νούμερο 3, πότε είχαν τα τακάκια φαγωθεί.

Συχνά τις Κυριακές έβαζε στο πίσω κάθισμα της μπουλντόζας το γιο της και τραβούσαν κατά την εξοχή. Στρώναν μέσα στους κατακόκκινους ροδώνες ένα ριγέ τραπεζομάντηλο, ανοίγαν μια κονσέρβα με ροζμπίφ, κόβανε με τα χέρια φρέσκο ψωμί και τρώγαν· ο γιος έπινε λεμονάδα, η Ναταλία σλιμονβίτσα, οινόπνευμα καθαρό. Το βράδυ γύριζαν αργά στο σπίτι.

Η Ναταλία από το Γκάμπροβο έχει δέκα χρόνια στην Αθήνα. Δέκα χρόνια δεν έχει δει το γιο της, παλικάρι σωστό πια. Φροντίζει έναν κατάκοιτο παππού, γνωρίζει με ακρίβεια πώς λειτουργεί το πιεσόμετρο, πόσες σταγόνες πέφτουν στο λεπτό από τον ορρό, πόσα χαπάκια ο παππούς πρέπει να πάρει πρωί, μεσημέρι, βράδυ. Τα στιβαρά της χέρια, που κουμαντάριζαν με μαεστρία την μπουλντόζα δυο και τρεις φορές τη μέρα, σηκώνουν τον παππού από το κρεβάτι μήπως ανοίξει το δέρμα του από την κατάκλιση. Με λεπτούς χειρισμούς απολυμαίνει τον καθετήρα και, κάθε Κυριακή, κατηφορίζει στην Ομόνοια, βρίσκει τον οδηγό του πούλμαν που πάει στο Γκάμπροβο και στέλνει σ' ένα φάκελο κλειστό όλο το βδομαδιάτικο στο γιο της. Γυρίζοντας ανάβει ένα κερι στον Άγιο Θεράποντα και, κάνοντας αργά αργά τον σταυρό της, σιωπηλά προσεύχεται να δώσει ο Θεός να μην πεθάνει ο γέρος.

Περιοδικό *Η Λέξη*, τ. 184, αφιέρωμα «μετανάστευση και μετανάστες», σ. 165

Παραγωγή κειμένου

Η Ναταλία από το Γκάμπροβο στέλνει μαζί με το βδομαδιάτικο ένα γράμμα στο γιο της. Αξιοποιήστε στοιχεία της παραπάνω αφήγησης και γράψτε την επιστολή όπως νομίζετε ότι θα την έγραφε η Ναταλία. (300 λ.)

4. Η άλλη όψη του σκηνικού

Παραγωγή κειμένου

Το κόμικ με τίτλο «Η άλλη όψη του σκηνικού» παρουσιάζει δύο όψεις και στάσεις ζωής του κου Ξενοφοβίδη. Αξιοποιώντας τις δύο εικόνες συνθέτετε:

α) Ημερολόγιο στο οποίο, ως κος Ξενοφοβίδης, αφηγείστε τα γεγονότα δύο ημερών από τη ζωή του (1^η και 2^η εικόνα). Προσπαθήστε με το λόγο να αναδείξετε την αντίθεση στη στάση, στα συναισθήματα, στις απόψεις του κου Ξενοφοβίδη απέναντι σ' αυτό που θεωρεί ξένο και διαφορετικό α) όταν είναι στη χώρα του, β) όταν ως τουρίστας επισκέπτεται μια άλλη χώρα. (300 λ.)

β) Άρθρο στο οποίο σχολιάζετε τα φυλετικά, πολιτισμικά στερεότυπα και προκαταλήψεις του εντόπιου πληθυσμού απέναντι στους αλλοδαπούς, ιδιαίτερα σ' αυτούς που διαφέρουν από μας ως προς το χρώμα, τη θρησκεία, την κουλτούρα. Το άρθρο θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα/wiki του σχολείου σε ειδικό αφιέρωμα («ας μιλήσουμε για το ρατσισμό»). (300 λ.)

5. Παλιά κλισέ

Παραγωγή κειμένου

Το κόμικ με τίτλο «Παλιά κλισέ» παρουσιάζει την αντιφατική στάση ενός υπαλλήλου απέναντι στις γυναίκες, ιδιαίτερα όταν αυτές αναλαμβάνουν θέσεις ευθύνης σ' έναν εργασιακό χώρο. Αξιοποιώντας το κόμικ, συνθέτετε:

α) Ομιλία (προσχεδιασμένο προφορικό λόγο) τον οποίο εκφωνεί η νέα προϊσταμένη του τμήματος απευθυνόμενη στους άντρες υφισταμένους της, την πρώτη μέρα που αναλαμβάνει τα καθήκοντά της. (300 λ.)

β) Άρθρο στο οποίο σχολιάζετε τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις σχετικά με τους ρόλους της γυναίκας, τη θέση της στην κοινωνία και, ειδικότερα, στον εργασιακό χώρο. Το άρθρο θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα/wiki του σχολείου σε ειδικό αφιέρωμα («ας μιλήσουμε για το ρατσισμό»). (300 λ.)

6. Καθηλωμένος στο αμαξίδιο

Παρακολουθήστε το βίντεο ενεργοποιώντας την υπερσύνδεση:

http://www.youtube.com/watch?v=MHoU4bLPDAQ&feature=player_embedded#!

Παραγωγή κειμένου

Αξιοποιώντας το βίντεο, προσπαθήστε να συντάξετε μια προσωπική αφήγηση για μια καθημερινή μέρα όπως την βιώνετε ως άνθρωπος που κινείται με αμαξίδιο σε μια ελληνική πόλη. Ανάλογα με τα συναισθήματα που θέλετε να προκαλέσετε στους αποδέκτες, μπορείτε να επιλέξετε το κατάλληλο ύφος (χιουμοριστικό, καταγγελτικό, φορτισμένο συναισθηματικά). Η αφήγησή σας θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα/wiki του σχολείου σε ειδικό αφιέρωμα («ας μιλήσουμε για το ρατσισμό»). (300 λ.)

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο αυτό το εφάρμοσα και σε ένα άλλο τμήμα της Β΄ τάξης, στο ίδιο Λύκειο, την ίδια σχολική χρονιά. Στο τμήμα αυτό εγώ δεν δίδασκα καθόλου και αποφάσισα να το εφαρμόσω σε συνδιδασκαλία με τη συνάδελφο κ. Χρύσα Γουτακόλη. Ακολουθήσαμε ακριβώς την ίδια διαδικασία όπως και στην πρώτη περίπτωση.

Αξιολογώντας την εφαρμογή αυτή μπορώ να επισημάνω ότι η εμπειρία της συνδιδασκαλίας ήταν πολύ ενδιαφέρουσα και ανανέωσε το κλίμα της τάξης, τόσο για τους μαθητές όσο και για τους διδάσκοντες. Η παρουσία των δύο καθηγητών διευκόλυνε θεαματικά τη διαδικασία σε όλα τα στάδια και κυρίως στη διαχείριση των ομάδων, αλλά και στη διόρθωση των κειμένων και στη συζήτηση των αποτελεσμάτων στην ολομέλεια.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Θα μπορούσα να παρατηρήσω πως όλη η διδασκαλία θα μπορούσε να έχει γίνει στο εργαστήριο πληροφορικής. Εδώ προτιμήθηκε η αίθουσα διδασκαλίας για λόγους εξοικονόμησης χρόνου, καθώς ο αριθμός των μαθητών ήταν ιδιαίτερα μεγάλος και ως εκ τούτου ο συντονισμός των ομάδων και η αντιμετώπιση προβλημάτων τεχνικής φύσεως θα απαιτούσαν επιπλέον πολύτιμο χρόνο.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Collis, B., & J. Moonen. 2005. *An on-going journey: Technology as a learning workbench*. University of Twente, Enschede, The Netherlands.

Κουτσογιάννης, Δ. 1998. *Περιθώρια δημιουργικής αξιοποίησης των ηλεκτρονικών υπολογιστών στη διδασκαλία του γραπτού λόγου: έρευνα σε μαθητές Α΄ Γυμνασίου*, διδακτορική διατριβή, Τομέας Γλωσσολογίας, Τμήματος Φιλολογίας, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.

Κουτσογιάννης, Δ. 2011. *ΤΠΕ και γλωσσική διδασκαλία. Οι τρεις αλληλένδετοι κύκλοι. Στο Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Μπαλτά, Β., Μ. Νέζη, Ν. Σεφερλή. 2011. Ψηφιακός γραμματισμός σε περιβάλλον wiki: πειραματικές εφαρμογές παραγωγής λόγου κατά τη διδασκαλία της Νεοελληνικής γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο Κ. Γλέζου & Ν. Τζιμόπουλος (επιμ.): *Πρακτικά Εργασιών 6^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη Διδακτική Πράξη»*, Σύρος, 6-8 Μαΐου 2011.

Χατζησαββίδης, Σ. χ. χ. Ο γλωσσικός γραμματισμός και η παιδαγωγική των γραμματισμών: θεωρητικές συνιστώσες και δεδομένα από τη διδακτική πράξη. <http://users.auth.gr/~sofronis/dimos/docs/ergasia116.pdf> [21.03.2013]